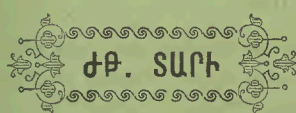

ՔՐԻՍՏՈՍԿԵ ՀԱՆՐԱՊԵՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԺԹ. ՏԱՐԻ

14 ՅՈՒՆԻՍ 1901

ԹԻԻ 28

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ճանապարհորդական Տպառնություններ.—

Սեւ Ծովը Յակոբոս Հ. Ճեմիգեան

Կենսագրական.— Դաւիթ Լիվինկսքըն

Մ. Մ. Լուսիկեան

Շողոքորոտքիւնը Միսաք փանօսեան

Ռուսական Եկեղեցին եւ Կուն Թոշարոյ

Թրգմ. Լ. Մեարուկեան

Կես-Գրական Դեմքեր.— Տոքթ. Յովսէփ Տ.

Սեւիանեան

Ե. Յ. Մ.

Առաւօտեան Երգ

Ա. Մ. Թորոսեան

Բաղաձայնական Տեսութիւն Մ. Շ.

Ազգային

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՍԳԱԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԺԹ. ՏԱՐԻ.

14 ՅՈՒԼԻՍ 1901

ԹԻԻ 28

ԲԱՃԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԼԿՆ առ այժմ կը հրատարակուի լաբաքը անգամ մը:—2. Տարեկան բաժնեգինն է Պոլսոյ եւ գաւառներու համար 50 որլ, արտասահմանի համար՝ 5 բուպլի կամ 12 ֆրանք կամ $2\frac{1}{2}$ տոլար, բոլորտարութեան ծախքը խմբագրութեան վրայ:—3. Ձեռքի կը ծախուի հատը 40 փարայի:—4. Հրատարակութեան վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւն պէտք է ուղղել՝ Բապերդ Գօլէն, Բրոֆ. Յ. Ճեմիզեանի, իսկ բաժանորդագրութեան արձանագրութիւնները եւ բաժնեգինները պէտք է ուղղել Տնօրէնութեան, Վ. Պոլիս, Ղալաթիա, Գուրլունլու Խան քիւ 7, Սագաեան Տպարան:—5. Անվաճար նամակ կամ գրութիւն չընդունուիր:—6. Տասը օրինակի բաժանորդ բերողին մեկ օրինակ նուէր կը տրուի:

ՃԱՆԱՊԱՐԶՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ս Ե Ւ Ծ Ո Վ

Կոյս ընկերութեան «Հէլիոս», (Արեւ) շոգենաւը շատ գեղեցիկ, հանգստաւէտ շոգենաւ մըն է, եւ մեղ համար անշուշտ մեծ բարերազգութիւն մըն է սոյն շոգենաւով շատ հաճելի ուղեկիցներով ու ուղեկցուհիներով՝ ամառուան անուշակ օրերէն մէկուն մէջ, վճիտ կապոյտ երկինքի մը ներքեւ՝ ու Վոսիորի նոյնքան կապոյտ ու հեղիւլ ալիքներուն վրայէն սահիլ երթալ գէպի Սեւ ծով: Եզրիա Տէմիրճիպաշեանի, մեր աննման բանաստեղծին Վոսիորի վրայ գրած իր ամենազօղորդի բանաստեղծութիւններէն մէկը դործնականի վերածել էր աս: Ինչպէս կրօնի ու դիտութեան՝ նմանապէս բանաստեղծութեան ալ դործնականը կայ: Այդ ժամուն մենք ամէնքս ալ գործնական բանաստեղծներ էինք: Հրաշափառ քերթուածը, Վոս-

փորը, իր բոլոր փառքով ու շքեղութեամբ փռուած էր մեր առջեւ, եւ մենք զիտելով ու վայելելով անոր գեղեցկութիւնները կը սահէինք: Աստուածային հանճարն ու երեւակայութիւնն է որ կը վառի ու կը շողայ այս հոյակապ քերթուածին ամէն տողերէն ու յանգերէն՝ զորս աչքիդ առջեւ կը տեսնես շօշափելի, այն հրաշագեղ դիմերով, պէսպէս բլուրներով, կանաչութեան բոլոր այլազան փառքերով ուրուադմերու եւ դարձուածքներու հմայիչ երեւոյթներով զորս հոն լիւրի կ'ըմբոշին ան որուն ունեցածը բոլորովին բխտացած ու ցամքած միտք մը չէ, եւ այս կերպով՝ եթէ ունի մարդ քիչ մը զգացում, քիչ մը երեւակայութիւն ու քիչ մը խորհուրդ՝ տեսնելով՝ խոհալով՝ զգալով եւ վայելելով մէկ մտքով մը եւ մէկ աստիճանաւ

մը յօրինիչը կ'ըլլայ այն հրաշագեղ բանաստեղծութեան զոր Վոսփորը կը պարզէ մեր առջին եւ որուն բուն եւ նախնական յօրինիչն ու հեղինակն է Ասատուած ինքն: Ահա ինչ որ կը կոչենք մենք գործնական բանաստեղծութիւն, եւ ինչ որ մենք այդ Ժամուն կը կատարէինք, թէպէտ իրօք մեծ բանաստեղծներ եղած չըլլայինք:

Ու բանաստեղծականէ դատ ուրիշ զգացումներ ալ չեն պակսիր անոնց համար որոնք կը սահին անոր կապոյտ ալիքներուն վրայէն: Ինչ խորհուրդներ կուգան կը խուսեն մեր մտքին մէջ ուղեւորական այս պահուն մէջ, երբ վերէն՝ խոշոր շողենաւին կամրջակէն կը նայինք Վոսփորի երկու եզերքներուն վրայ այ: Ինչ զարմանալիք երկու մեծ աշխարհներ այս հոյակապ, փառապանծ մայրաքաղաքին մէջ. կուգան ու իրարու քովի կը կենան: Երկու զարմանալի աշխարհներ, Ասիա ու Եւրոպա. մէկը անցնալին բոլոր փառքովը չընդ՝ մէկը այսօրուան յաջողութիւններով ու զարմանալի յառաջդիմութիւններով պսակուած, հոռահա իրարու կը հանդիպին, ու կարծես իրարու կը Ժպտին, ու իրարու ձեռք կը կարկառեն սիրով՝ երբ մեր շողենաւը վսեմ հանդարտ՝ անվրդով կը յառաջանայ անոնց մէջտեղէն: Ինչ, ալեւոր Ասիան ճիշդ գիմացը կայնած նոր երիտասարդ, վառվռուն Եւրոպայի:

Ուրիշ խորհուրդ մըն ալ եկաւ միտքս. ինչպէս մեր անցքին մէջ այս երկու տարբեր, ուրոյն եւ հեռակայ աշխարհներուն ազդեցութիւնը հոս կը կրենք. ինչպէս Վոսփորը կայ որ Ասիան ու Եւրոպան կարծես իրարու կը կցէ հրաշալի եզանակաւ մը, եւ այնքան գեղեցկութեամբ ու այնքան հրապոյրով, այնպէս ըլլալու են մեր կենաց մէջ Վոսփորներ որ այսպէս կերպով մը իրարու հանդիպեցնեն ներկան եւ յաւիտենական ապագան: Ինչ այնպէս թուեցաւ թէ Աւետարանը այս գեղեցիկ, այս դիւթիչ Վոսփորն է: Ան ներկայի ու Ապագայի երկու մեծ աշխարհները կը բերէ դէմ դէմ կը կեցնէ, եւ մեզ անոնց երկուքին ալ ազդեցութեան ներքեւ կը դնէ: Պատահած էք երբեք գիշեր ատեն, լեռներէ

չըջատուտուած ու պատապարտած ասանձին ու հանգարտիկ լճի մը: Անդորր լիճը, որուն կուրծքին վրայ ամենամեղմ գետիկ մը խակ չգագուիր, կարծես հայելիի մը պէս կը կենայ երկու անհունութեան մէջտեղը: Անոնց մէկը վերն է, լուսալից երկինքը, եւ միւսը այդ անհուն երկինքին ցոլացումը լոյծ խորութեանց մէջ: Այսպէս է նաեւ Աւետարանը որ հայելիի մը նման ցոյց կուտայ մեզի երկու աշխարհներուն, ներկային ու ապագային աստուածային իրականութիւնները:

Ու երբ այսպէս կ'անցնէինք մեր գեղեցիկ Վոսփորէն, ուրիշ ապաւորութիւն մըն ալ կրեցինք: Մենք չառ անգամներ Վոսփորի վրայէ անցած էինք. Շիրքէթի խալիքի շողենաւները քանիցս դմիկ տարած էին գրեթէ մինչեւ Սեւ Ծովու ջուրերը. բայց սա ինչ է, երբեք այս տպաւորութիւնը կրած չէինք անոր երկու եզերքուն առջեւն անցած ատեննիս: Ամէն առարկայ, շէնք, լեռ ու բլուր, եզր ու հովիտ որոշ, յստակ եւ հզոր տպաւորութիւն մը կ'ընէին՝ որոնց հմայքը ուրիշ ատեն կրած չէինք: Ամէն առարկայի վրայ դատ դատ կը յառէինք մեր աչքերը, ոչ թէ միայն մէկս՝ երկուքս, այլ ամէնքս ալ. կարծես թէ նոր, առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնէինք զանոնք. այնքան հզոր էր անոնց տպաւորութիւնը մեր ամէնուս մտքին վրայ: Մէկ մէկու մատնանիչ կ'ընէինք այն բոլոր ծանօթ առարկաները զորս հարկւրաւոր անգամ թերեւս տեսած էինք: Եւ հիմա երբ մօտեցանք մեզի աւելի սիրելի վայրերու, օհ, անոնք որչափ աւելի գեղեցկացած էին, ինչ զգացումներով էր որ կը նայէինք անոնց, եւ ինչ զգացումներով էր որ անոնց վրայ կը նետէինք մեր վերջին ակնարկները գրեթէ արցունքով թրջուած: Ինչ էր ասոր գաղտնիքը, ինչո՞ւ այս բոլոր առարկաները փոխուած, գեղեցկացած եւ գրեթէ այլակերպուած կ'երեւային մեր աչքերուն: Պատճառը պարզ էր: Մենք հիմակ կը մեկնէինք. գէթ ժամանակի մը համար, թէպէտ կարճ ժամանակի մը համար, ալ պիտի չտեսնէինք այս վայրերը: Վերջին ակնարկնիս կը ձգէինք

անոնց վրայ, եւ ուստի աւելի թանկագին՝ երկրոյ աւելի գեղեցկացած եւ փառաւորութեամբ կ'երեւային: Ասոր համար էր որ երբ արապէս կը դիտէինք զանոնք, մեր սրտերուն խորէն կարծես ազազակել կ'ուզէինք. «Մնաք բարեալ, ո՛վ գեղափայլ արեւր Վոսիորի, մնաք բարեալ, ո՛վ բլուրներ որ քովարկեալ հարսերու պէս կը կենաք երբ ահա երկրոյեան նրբին մէջը կը պատէ՝ զձեզ. մնաք բարեալ, դուք սիրեցեալ ընկալալայրի ուր կը թողունք մեր սիրելիները եւ մեր բարեկամները»: Այսպէս չըլլա՞ր նաեւ կեանքի մէջ մեր վայելած բոլոր բարիքներուն ու պատեհութեանց համար ալ: Մեր կեանքին մէջ հազար անգամ անոնց պատահած ենք, բայց անոնք որչափ գեղեցկացեալ, որչափ թանկագին կ'երեւան, երբոր ճիշդ զանոնք կորսնցնելու կէտին կը հասնինք: Այն ատեն,

ո՛հ, այն ատեն կը գիտնանք անոնց յարգը, բայց աւա՜ղ, անոնք ժամանակին անողոք ընթացքին մատնուած կը բաժնուին, կ'երթան մեզմէ, ոչ եւս վերադառնալու համար: Դիտնա՞ք մեր ունեցածներուն արժէքը, վայելենք զանոնք, օգտակարապէս դործածենք զանոնք, որպէս զի վերջը չզղչանք:

Այս յօդուածին վրայ «Սեւ Ծովը» խորագիրը դրինք, քանզի Վոսիորի վրայ միայն քանի մը խօսք ընելով Սեւ Ծովին անցնիլ էր դիտաւորութիւննիս, բայց երբ գրիչը ձեռքերնիս տոնէք՝ անիկա մեզ մեր մտադրութեանն աւելին տարաւ, եւ որովհետեւ դեռ բոլորովին կազմուած չենք ճամբու խոնջէնքէն, չկարողացանք տանիլ մեր ընթերցողները մինչեւ Սեւ Ծովու մօտն ջուրերուն: Բայց ցտեսութիւն. կը յուսանք թէ յաջորդ յօդուածով կ'երթաք հոն:

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԵՃԻՉԵԱՆ

ԴԱԻԻԹ ԼԻՎԻՆԿՍԹԵՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ)

«Պիտի ջանամ քանի մը էջերու մէջ ամփոփել մեծ կեանքի մը նկարագրութիւնը», կ'ըսէ Լիվինկսթընի կենսագիրը: Եւ ալ պիտի աշխատիմ քանի մը սիւնակներու մէջ պատմել զայն:

Ամերիկէ ընդարձակ երկիր մըն է ու ծոց ու թերակղզի չունի: Հոն կան անհամար ցեղեր զորս ճամբորդը կամ վաճառականը չի կրնար ճանչնալ: Հեռու ուրիշ աշխարհներէ, կլիմաներէ, ժողովուրդներէ, բնակիչներէ՝ վախճում, աղէտ, անոյժ, վայրենի, կատաճոտ եւ հիւրամերժ են անոնք: Հոն մոտեց ջանացած են ռահվիրաներ որոնց մէջ նշանաւոր է Լիվինկսթըն որ խոնարհ ընտանիքի մը զաւակն էր եւ առաւօտէն

մինչեւ իրիկուն ստիպուած էր աշխատիլ իր հացը ձարելու:

1813 մարտ 19ին ծնաւ Սկոտլանդ Պրանթալի քաղաքը: Իր ականջին հնչող առաջին ձայնը բամպակի մեքենաներուն բզզիւնն էր: Հայրը թէյ ծախելու փոքր գործ մը ունէր, իսկ բազմադեպ մայրը բնաւ ժամանակ չունէր իր զաւակը կրթելու: Ուստի Դաւիթ մինչեւ 10 տարեկան եղած ատեն չցցուց ապագայ մեծութեան նշանները ու դրուեցաւ շամպակի դործարան մը, ընտանեաց ծախքին օգնելու համար: Լիվինկսթըն իր ատաջին շաբաթականին մէկ մատովը լատիներէն քերականութիւն մը գնեց եւ գրաւ զայն դործի սեղանին վրայ ամէն պա-

րապ միջոցին բառ մը կամ նախադասութիւն մը սորվելու : Այսպէսով ընթերցանութեան ոգին արթնցաւ իր մէջ , եւ երբեմն մինչեւ կէս գիշեր կը կարգար օրուան գործերէն վերջը : Հոս կը տեսնուի իր Սկոլտական նկարագրին զօրութիւնը : 14 ժամ կ'աշխատէր օրը երկու անգամ կերակուրի միջոց տալով : Պատանին երբ բաւական մեծցաւ , գիշերային այս ինքնակրթութեան շնորհիւ ծանօթացաւ գիտական գործերու եւ ճանապարհորդութեանց զօրս աւելի կ'ուսումնասիրէր արձակուրդի առթիւ շրջականները պտոյտներ ընելով :

Իր կրօնական համոզումները , դրոշմուեցան անկեղծութեան կնիքով մը եւ ճշմարտութեան անձնապէս հետամուտ ըլլալով : Հոս իր առջեւ ելաւ Յիսուս Նազովրեցիին , Մեծ Բժիշկին վեհ պատկերը . զարմանալի չէ ուրեմն որ Լիվինկսթըն հոգի եւ մարմին բժշկելու զօրաւոր փափաք մը եւ բնական համակրանք մը ունեցաւ հեռաւոր երկիրներու տգէտ եւ տառապեալ ժողովուրդներուն համար : Տաննելինը տարեկան էր , երբ որոշեց բժիշկ միսիօնար ըլլալ : Այն ատեն ինք մանող էր եւ կրնար ամառը չափած ստակով ձմեռը կլասկոյի համալսարանը երթալ Յունարէն , Աստուածաբանութիւն եւ Բժշկութիւն սորվելու : 1836-37ի ձմեռը Ա. շրջանը լրացնելով իր գործարանը դարձաւ Պրանթայր Խիստ խնայողութեամբ կ'ապրէր եւ առ հասարակ կ'ուտէր վարսակի ալիւր : Բ. շրջանի դասերը պիտի չկրնար չաբունակել , եթէ եղբայրը իրեն չօգնէր : Եթէ միայն Աստուածաբանութիւն ուսանէր , ձրի կրնար կարգալ . բայց հոգւոյ եւ մարմնոյ պէտքեր միասին խորհելով՝ ուրիշ գիտութեանց ալ կը պարապէր : Այսպէս երկու տարի ինքզինքը զարգացուց զանազան գիտութիւններ ուսանելով :

Երբ իրեն առաջարկուեցաւ Լոնտոնի Միսիօնարական ընկերութեան միանալ , ինքն հրապուրուեցաւ անոր «կատարեալ անորոշ նկարագրով» : «Անիկա , կ'ըսէր , կը զրկէ ոչ եպիսկոպոսականութիւն եւ ոչ երիցականութիւն , այլ միայն Քրիստոսի Աւետարանը» :

հեթանոսաց : Ասիկա կատարելապէս կը համաձայնի իմ գաղափարիս թէ ինչ պարտի ընել միսիօնարական ընկերութիւն մը» :

Իր ուսանողութեան Բ. շրջանին՝ իր ծառայութիւնը առաջարկեց յիշեալ ընկերութեան եւ պարզեց իր ծրագիրը առաքելական գործի մասին սապէս . «Միսիօնարութեան նպատակն է ջանալ իր կարողութեան բոլոր միջոցներով Աւետարանը ծանօթացունել . քարոզել , խրատել , կրթել եւ դարձի բերել երկտասարդները , նիւթական վիճակը բարւոքել անոնց , որոնց մէջ կը գործէ . ներմուծել քաղաքակրթութիւն , արհեստ եւ գիւղութիւն , եւ ընել ամէն բան որ կրնայ . անձնարարել Քրիստոնէութիւնն անոնց խղճին եւ սրտին» :

Այս առաջարկութիւնը ընդունուեցաւ առ ժամապէս 1838ին Լիվինկսթըն զնաց Լոնտոն Միսիօնարական ընկերութեան գլխաւորին . բուն հետ տեսակցելու : Քանի մը թեկնածուներու հետ զրկուեցաւ Ռիչարտ Սեմիլի աստուածաբանական եւ հովուական կրթութիւն առնելու : Իր քարոզելու կարողութիւնը շատ տկար երեւցաւ եւ աննպաստ տեղեկագիր մը զրկուեցաւ Միսիօնարական ընկերութեան : Հակառակ որոշում մը բնաւ ազդեցութիւն պիտի չընէր իր ծրագրին վրայ , ինք անկախ գործել կ'ուզէր , եւ անձամբ պիտի երթար քարոզել եւ քաղաքակրթական հաւատները , եթէ Միսիօնարական ընկերութիւնը չզրկեր զինքը :

Երբ պատրաստութիւնները լրացան , խորհեցաւ ո՛ւր երթալը : Աչքերը գէպի Չին դարձուց . բայց յանկարծ ափիոնի պատերազմը ծագեցաւ Անգլիոյ եւ Չինու միջեւ , ուստի ատեն մը չուարած մնաց : Այս ատեն Բօպէրթ Մօֆաթ , Ափրիկէի միսիօնար մը , իր դաշտէն նոր դարձած ըլլալով՝ ժողովի մը մէջ տեղեկութիւններ տուաւ Ափրիկէցիներին եւ միսիօնարի պէտքը յայտնեց : Լիվինկսթըն այն ժողովին ներկայ գտնուելով անմիջապէս ըսաւ . «Ինչո՞ւ սպասեմ պատերազմին վախճանին , չուտով Ափրիկէ պէտք է երթամ» : Այս վճռական որոշմամբ Ափրիկէն իր գործունէութեան դաշտն ընել ընտրեց :

Արդէն ըստեցաւ թէ Լիվինկսթըն բժըշկութիւն կ'ուսանէր, ուստի 1840ի վերջերը Կլասկօ գնաց, բժշկական վկայականը առաւ եւ իրեններուն հրաժեշտ տալով Լօնտօն դարձաւ։ Ալ չտեսաւ իր սիրելի հայրը, որ 15 տարի ետքը, մեռաւ իր որդւոյն ձեռնարկին վրայ գոհ եւ հպարտ, «կը յարգեմ իր յիշատակը» ըսելով, մինչ Լիվինկսթըն կը գործէր Ափրիկէի խորերը։

Լիվինկսթըն ընդունեց կենաց խօսքը քարոզելու ձեւակերպութիւնները Նոյ. 20ին եւ ամիս մը վերջ նաւ նստաւ Բարեյուսոյ Գըլօլը երթալու։ Ընկերութենէն հրամաններ առաւ նախ Բուրուման, Տր. Մօֆաթի կեդրոնատեղին երթալու եւ ապա դէպ ի հիւսիս աւելի ներսերը։ Իր հետ ունէր 500 նոր կտակարան։ Քուրուման, Քէյթի 700 մղոն հիւսիս, շինուած էր համանուն գետին վրայ, որ Օրէյնձ գետը կը թափի։ Երբ Լիվինկսթըն հասաւ հոն, գործերը բաւական յառաջացած էին. 1000 Հօթենթագիք Քրիստոնէութիւն ընդունած, զպրօցներ բացուած, երկիրը մշակուած եւ Աւետարանի լոյսը տարածուած էր չրջակաները։ Մինչ Միսիօնարական ընկերութեան հրամանին կ'սպասուէր Քուրումանի հիւսիսային կողմը նոր շէնք մը շինենելու, Լիվինկսթըն կը պտտէր յաջորդաբար Պիզուանա երկիրը, որուն Ղապիր Սիզլը իր մեծ բարեկամը եղաւ. կը սորվէր անոնց լեզուն ու սովորութիւնները եւ ինքզինքը զգտակար կ'ընծայէր անոնց՝ սիրոյ ծառայութեամբ։ 1843ին յառաջացաւ դէպ ի հիւսիս եւ հաստատեց իր կայարանը գեղեցիկ հովտի մը մէջ, զոր Պազալթաներ կ'անուանէին։ Հոս հաստատուելէն քիչ վերջ յարձակում կրեց առիւծէ մը որ իր թեւը կտորեց, Հազիւ ազատեցաւ անոր բերնէն իր քաջարի մէկ ծառային ջանքովը։ Թեւը բժշկուածին պէս չինեց միսիօնարական տուն մը եւ դպրոց մը՝ պարտէզին կից։ Յետոյ ամուսնացաւ Մօֆաթի մեծ աղջկան, Մէյրիին հետ եւ երկուքը միասին սկսան գործունեայ կեանք մը՝ բնիկները պաշտօնէութեան պատրաստելու՝ իր սիրելի գաղափարը իրագործելու համար։

Դեռ չատ կեցած չէր Մապութա, ահա անտեղի նախանձով մը իր ընկեր միսիօնարները ամբաստանեցին զայն ըսելով. «Իր լրաւունքը ոտնակոխ կ'ընէ, եւ մեծ ազատութեամբ կը գործէ իբր եղբայր միսիօնար»։ Այս սկար եղբոր կարծեցեալ սխալները տարածուեցան Քէյթի միսիօնարներուն մէջ եւ Միսիօնարական ընկերութեան ալ գրուեցան։ Լիվինկսթըն շատ բարկացաւ բնակաւնաբար, բայց շատ չխօսեցաւ. իր շինած տունը եւ դպրոցը ու նաեւ տնկած պարտէզը՝ վեհանձնաբար ձգեց իր հակառակորդներուն, գնաց Շոնուան, Պէզուանաներու մայրաքաղաքը, եւ հոն հաստատեց իր երկրորդ կայարանը։ Շինելու եւ մշակելու գործը վերսկսաւ ուրախութեամբ՝ եւ բարեկամութեամբ Սիզլի որ երեք տարի կրթուելէն ետքը միրտուեցաւ եւ Քրիստոնէայ եղաւ։

Լիվինկսթըն շուտ համոզուեցաւ թէ պէտք էր տեղափոխուիլ միսիօնարական յաջողութեան համար, ուստի գնաց Սիզլի եւ իր մարդոց հետ Քօլօպինկ գետը, 40 մղոն հեռու տեղ մը։ Հոս նոր տուներ շինեց եւ սկսաւ քարոզչութեան եւ բժշկութեան։ Շատ անգամ զիտել կուտար թէ Բարեյուսոյ դաղթականութեան մէջ հանգիստ ապրող միսիօնարները պէտք է խրկուին Պիզուանաներուն եւ ներսի ցեղերուն։

Պօէրները հակառակեցան սօքթօրին երբ կը ճամբորդէր անոնց երկիրը։ Պօէր ջոջեր բարկացած էին Անգլիացւոց սեւ ու ձերմակ մարդոց միեւնոյն օրէնք զնեխուն համար, ուստի չէին ախորժէր Անգլիացի միսիօնարներու մօտութենէն։

Քօլօպէնկի մէջ հաճելի է դիտել Լիվինկսթընի գործունէութիւնը՝ որ սկսաւ խոպան երկրի մը մէջ։ Առաւօտեան նախաճաշէն վերջ ինք եւ իր կինը դաս կուտային զըպրօցի մէջ՝ տղոց, մարդոց եւ կանանց։ Դըպրօցէն ետքը կինը կ'ըբաղէր անական գործերով մինչ էրկը կ'աշխատէր իբր դարբին, կահազործ եւ պարտիզպան իր եւ իր ժողովուրդին համար։ Կէս օրէն վերջ կինը աղայոց երգել եւ աղջկանց կարել կը սորվեցնէր։

Շաբաթը երեք իրիկուն աղօթածողով կ'ընէին եւ միւսներն ալ՝ գործեր կարգադրելով կամ հարցմանց պատասխանելով կ'անցնէին : Հիւանդները խնամելով եւ ցաւերը բժշկելով կը դրաւէին բնիկներուն սէրը : «Ազնիւ վարձունք ցոյց տուր քրիստոնէութեան հակառակորդներուն իրենց հիւանդութեան անկողինն մէջ, անոնք երբեք չեն կրնար քեզի թշնամի ըլլալ : հոս եւ ամէն տեղ սէրը սէր կը ծնանի», աս էր տղորդին նշանաբանը : Հոս առաջին տարին լաւ անցաւ, երկրորդ տարին երաշտութիւն եղաւ եւ երրորդ տարին գետը ցամքելով բուսեղէնները չօրցան ու փճացան, ուստի Լիվինկայթըն

խորհեցաւ տեղափոխուիլ : Արդէն կը փախաքէր աւելի ներսերը երթալ : Իր աչքերը դարձեր էին դէպ ի հիսիս եւ իր հոգին գրաւած էր մէկ բառ «Յառաջ» : Քօլօպէնկը թողուց գտնելու համար «Սեպիթուանի երկիրը եւ լիճը» որոնց վրայով լսած էր թէ առողջարար եւ միսիօնարական գործի յարմար տեղեր են : Տարբեր ցեղերու Աւետարան հարողերու գործին մէջ հասկցաւ թէ անկարելի էր ընտանիքով պտտիլ, ակոմայ հաւանեցաւ զանոնք Անգլիա խրկել առժամայէս, եւ մոնիկ Ափրիկէի լայնածաւալ երկիրը, ընդարձակ աշխատութեանց զուտ մարդասիրական նպատակով :

(Շարունակելի) Մ. Մ. ԼՈՒՍԻԿԵԱՆ

ԿԵՆՑԱՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ՇՈՂՈՓՈՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Ճշմարտութիւնը միշտ իրողութեան մը պարագաները անուտ պարզելու՝ եզելութիւն մը կատարեալ մերկութեամբ ներկայցնելու բնութիւնն ունի, ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու դերն ստանձնողը, զոր շողոքորթ մակդիրով կ'որակենք, իր խօսակցութեան հկշտալուր եւ գգուող շեշտելով կ'ունկնդրուի անձանձրոյթ :

Ընկերութեան այլազան խաւերուն մէջ թափանցած ատեննիս չղարմանանք երբ կը կը տեսնենք որ ամէն մոլութիւն ու առաքինութիւն իր ջերմեանդ սպասարկուններն ունենալով՝ դոյութեան իրաւունք մը չինած է իրեն. ասոր միակ պատճառը պէտք է վնասել անոր խրատոյսն մէջ՝ զոր աւելի կամ նուազ եռանդով կուտան մարդիկ այս կամ այն առաքինութեան ու մոլութեան : Առաւելապէս քաջալերանքի առարկայ եղող մոլութիւններու շարքին մէջ առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ շողոքորթութիւնը : Պէտք

է խոստովանիլ սակայն թէ շատ անգամ անգիտակցաբար կը քաջալերուի ան, վտան դի զայն անձնաւորողը նախ իր նիթած մեքենայութիւնները անկեղծ, աննկնդ մտերմի մը գիտակին սակ կը վարագործէ. եւ տիրացած է թունաւոր օձի մը սիրտը միամիտ ոչխարի մը սրտին մէջ տեղաւորելու ճարպիկութեան : Կը տեսնուի որ շողոքորթը ճշմարտութեան զիտակով շատ զլւարաւ կը կտրէ կ'անցնի իր եսթակային սրտին միջեւ գտնուած միջոցը զոր անանցանելի վրէժ մը պիտի դառնար՝ առանց այդ դձուճ ծագուածին :

Այսպէս, շողոքորթողը մեր հոգ փայտալիով երբ իր ճիրաններուն մէջ կը ցանցէ մեզ, ալ այն ատեն պատրաստած վնասակար ծրագրին առաջին մասը՝ գծուարագոյնը՝ լաջողութեան մէջ տեսնելու բեկրանքը կ'ըզայ. կը մնայ միայն հարամութիւններով իր թաքուն նպատակը կատարեալ

ապահովութեամբ ի գլուխ հանելու գործը, զո՛հն ներշնչած ցնորաստո՛հ մտածումներու լսե՛լն վրայ յենելով: Անոր՝ մեր հոգիին ու բարքին ցեղին՝ նպատակն է աւելի կամ նուազ անթափանցելի կերպով շահախնդրական ստորին նկատումներէն սքողելով զինք՝ ունկնդրողին վստահութիւնը կորզել, յետոյ անով զեղծանելու եւ չնշտակի իր նպատակակէտին ուղղուելու համար:

Ենթական՝ չողոքորդին ցոյց տուած անգիմադրելի հմայքէն զինովցած՝ չողացուցած փայլէն յափշտակուած, կը մոռնայ իր իրական ուժին աստիճանը ու կը ձեռնարկէ ա՛յնպիսի գործերու որոնց ասակ ըլլալը զինք զգուշէն միայն կը լսէ: Թէեւ անխուսափելի է պարտաւոր դործնականի մէջ, սակայն ճարպիկ չողոքորթը, իր զո՛հն մեքենայած դաւ երեւան ելլելէ վերջն իսկ կրնայ անոր դայրոյթը մեղմել կամ անոր վրէժխնդրութենէն ճողոպրել՝ իր հաճելի փաղաքշանքներովը: Այս գաղափարը կը պարզուի առակի մը մէջ ստպէս. զեռատի՛ դեղանի աղջիկ՝ մը, վարդերու փթթումի ատեննեւրուն, պատահանը նստած՝ բնութեան պարգեւները կ'ընթերցէր. մեղու մը տղտղալով կը մտնէ ներս ու կը խայթէ աղջկան շրթունքը. միջառը կը բռնուի աղջիկէն՝ որ կը յայտարարէ. «Ձեռքս խնկար, չար միջառ, պիտի սպաննեմ քեզ զիս խայթելուդ համար»: Մեղուն կը պատասխանէ. «Ներէ՛, սիրուն աղջիկ, յանցաւոր չեմ, վասն զի շրթունքդ վարդի թերթ կարծեցի»: . . . Նոյն մեղուն քիչ վերջ նորէն կը բղղար:

Այն մարդիկ՝ որոնք չողոմուելու վիճակին մէջ կը գտնուին՝ շատ քիչ անգամ կը ճանչնան ճշմարտութիւնը: Ո՞չ ապաքէն Աքաբա, չունկնդրեց Միքիայի, այդ մարդարէին, ցուրտ՝ աննպաստ՝ բայց իրական կանխատեսութեանը, արգարացնելով իր վրայ «ճշմարտութիւնը ականջները կը գալարէ, իսկ չողմը կ'երկարէ դանոնք» առածը: Արդիւնքը լո՛ւշ եղաւ սակայն. սառն՝ անվրէպ իրականութեան մէկ մահաոխիթ ապտակը անշնչացուց զինք: Անհնար է որ երկու հակադէպ յիշ ուժեր հաւասարապէս տիրեն անհատի մը մէջ:

Պատահութիւն ունեցած եմ ճանչնալու մէկը ուրկից խնդրուեցաւ քանի մը ծաղիկներ գծել՝ իւր նմոյշ ասեղնագործութեան. յիշեալը չէր մշակած այդ ճիւղը, բայց խնդրողին թախանձանքին զիջանելով գծագրեց գեղեցիկ ծաղկերոյ մը, եւ դեռ ինքնիրեն չգատած՝ ցոյց տուաւ զայն՝ իրմէ ստորագաս, իրմէ կախում ունեցող խեղճուկրակ անձերու, որոնցմէ գնահատուեցաւ մեծապէս իր ճարտար նկարչի տաղանդը, եւ երբ յետոյ ներկայացուց իր արտագործութիւնը խնդրողին, աւա՛ղ, սլաքող ծիծաղներ միայն լսեց:

Շողոքորթութեան դառն հետեւանքը կրող ճարգ մը արդեօք իրաւունք ունի՞ այս մասին միայն չողոքորթը պատասխանատու նկատելու: Անշուշտ ոչ: Գուցէ ինք ուրիշ անգամներ քաջալերեց զայն ու իր ցանածը ինք հնձեց: Ուստի, որքան չնթողը արժանի է հանրութեան արհամարհանքին, նոյնքան բանաւոր է այդ մոլութեան խրախուսիչը պարսաւել, վասն զի ան առիթ կուտայ որ ընդարձակ ծաւալ ստանայ մարդկային նկարագրի այդ ուտիճը:

Շահադիտութեան հարազատ զաւակն է չողոքորթութիւնը. չողոքորթը կը տարփողէ միայն իր չահէն յորդորուած: Միթէ մեր բնական կարողութիւնը անպատուութեան դրոշմով խաբուած չըլլար՝ երբ կը ներենք որ ուրիշներ իրենց շահախնդրութեան զոհն մեր բարիքները: Պիտի առարկուի թէ՛ յաճախ ճշմարտութենէն դժուարաւ կը դանազանուի ան, բայց գոնէ անգամ մը անոր ծուղակը ինչպէ՛ ետք՝ ինչո՞ւ փոյթ չընենք ա՛յ անոր անմատչելի մնալու՝ այդ ստորնաքարչ մակարդակէն շատ վեր բարձրանալով: Երբ մարդ անգամ մը ժահրաւոր հիւանդութենէ մը կը բռնուի՝ այլեւս ազատագրուած կ'ըլլայ անկից: Լաւ չէ՞ր ըլլար եթէ ջանայինք բարոյական հիւանդութեան ալ նոյնն ընելու:

Ստէպ մեզ գովաբանողին շահախնդրական նկատումներուն թախանցելով հանդերձ՝ մեր փայփայուած անձնասիրութիւնը, գոռող հոր չեն թողուր որ չողոքորթը վտա-

րենք մեր ներկայութենէն, վասն զի «չողոր-
քորթութիւնը թունաւորուած անուշահոտու-
թիւն մըն է զոր կը շնչենք զիտնալով մէկ-
տեղ թէ ան կրնայ մահաոխիթ ըլլալ»։ Խոհե-
մութիւն է ուրեմն նողկալ ա՛յն փայփայիչ
գովաբանութիւններէն՝ որոնց տակը ժահր
կայ՝ պատրաստ մեզ ապականելու։ «Ինչ որ
պժգալի է ինծի ամէնէն աւելի, շատ կարծ
է, դիմակը»։

Իրաւ է, եթէ արդի բոլոր երեւոյթները
անտեսանելի ըլլային, զերծ պիտի մնայինք
սոյնօրինակ պատրանքներէ։ Բայց գոնէ
թօթափնք մեր աչքերը ստուերող կեղեւը
ու կորովաբիւր դիտենք մեզ ներկայացողին
սիրտը։

Տեսակ մը շողորթութիւն ալ կայ՝ զոր
ամէն օր կ'ընենք մեր ետին չար թելագրու-
թիւնները գործադրելով եւ մեր բազմադիմի
վերապանքները խղճերնուս հետ հաշտեցնելու
ջանալով։

Դիւրակեցիկ ու բեղմնաւոր կեանք մը
ապրելու միակ երաշխաւորութիւնն է ուղ-
ղել մեր բնաւորութեան խոտոր կողմերը,
հարադատել՝ ընական կոմ միջավայրի ազ-
դեցութեան արգասիք եղող խորթութիւն-
ները։ Եւ պէտք է գիտնալ որ մար-
դուս համար իր ճշգրիտ ուժին չափը
ուղեցոյց ունենալ էական պայման է ամէն
անհարթութիւններ ընալինջ ընելու։ Պա-
հանջուած ճիգը թափենք ուրեմն չխանդա-
րելու ա՛յն ուղեցոյցը որ այնքան խաթար-
ուելու հակամէտ է կարծես։ Փո՛ղթ ունե-
նանք չգինովեալու շողորթութեամբ որ
մեծագոյն խանգարիչն է մեր բարոյականին։
Շողորթութիւն մը կը կարգար Ազեքստանդրի
պատմութիւնը, զոր ինք գրած էր եւ երբ
հասաւ այն տեղը՝ ուր փիղերու պատե-
րադմը կը նկարագրէր ու կ'ըսէր թէ Ազեք-
ստանդր անոնցմէ մէկը սպաննեց մէկ հար-

ուածով, Աշխարհակալը այնքան զայրացաւ
որ դիրքը ձեռքէն յափշտակելով դետը նե-
տեց՝ սւսկից կ'անցնէր, եւ սպառնացաւ
հեղինակն ալ գետը նետել, եթէ անգամ
մըն ալ անանկ բաներ գրէր։ Ահա՛ այս է
մեծ մարդերու բարոյականը, կ'արհամար-
հեն անոնք շողորթութիւնը եւ կը սիրեն
ճշմարտութիւնը։ Ո՞վ չի յիշեր այն «կեղծա-
ւորներ» մակդիրը զոր նետեց մեր Փրկիչը
Փարիսեցիներու եւ Հերովդէսեաններու ճակ-
տին։ Օ՛հ, մեծ վարդապետը չէր կրնար ա-
ռանց զայրոյթի լսել այդ փաղաքուշ շրջա-
բանութիւնները։ Անկասկած, ոչ ոք կրնայ
ունենալ Փրկիչին մեծ հոգիութիւնը սոյնօրի-
նակ պտրագաներու մէջ, այլ ամէն մարդ
պէտք է որ ձգտի մեծ ըլլալու եւ Ասոր
դժամ լուսահետ շաւղին հետեւելու։ Լաւ
խելամոլինք թէ մարդիկ ընկերային սանդու-
ղին առաջին աստիճանները յաջողած են
բարձրանալ, անարգելով հոգիին կորովի
զապանակները թուլցնող շողորթութիւնը
եւ լարելով իրենց խոյական ուժը։

Թէեւ մարդուն առօրեայ կեանքի պարա-
դանքը առիկ են շողորթութեան աւերնե-
րուն վկայող երեւոյթներով, դժբախտաբար
զանոնք յատկօրէն տեսնելու չափ թափանցիկ
աչքեր չունենալնուն՝ հարկադրուած է
զանոնք խորապէս ուսումնասիրողներու գր-
ուածքներուն դիմել։ Մէջ կը բերենք ուրեմն
Պուալոյի սա խօսքերը որոնց մէջ՝ ճշմարտու-
թիւնը խտացած՝ մեր բաւանները պիտի հա-
տատէ։

«Բարեկամներ քեզ դատիր, միշտ ուղղա-
միտ անձերէ։ Բայց լա՛ւ ճանչցիր ս'րն է քեզ
բարեկամ, որն է շողորթութ. ծափ կը կար-
ծես ինչ որ ծաղր է քեզի համար եւ պար-
սաւ, սիրէ խորհուրդ ընդունիլ, իս' զըր-
ուատիք՝ ո՛չ բընաւ»։

Թօգուս

ԻՐԱՍԱՔ ՓԱՆՕՍԵԱՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԿՈՄՍ ԹՈՒՍԹՈՅ

— — —

Ռուսիոյ եկեղեցիները տարօրինակ հրապուր մը ունին : Ամբողջ կայսրութեան մէջ ամբողջ անհուն անձնուիրութեամբ կը սիրէ իր կրօնքը, ու այս յուզիչ սէրը իր յայտ կուգայ անթիւ ցոյցերով որոնց միշտ ու ամէն տեղ ականատես եղած են կրօնքով ու ազգութեամբ օտար այցելուներ : Սլաւ մը, եկեղեցի մը նշմարածին պէս, ըլլայ հեռու կամ մօտ, կ'ողջունէ զայն խոնարհելով : Ուղղափառ Ռուսը, նոյն իսկ ամենախոնարհ մատուռի մը առջեւէն չանցնիր առանց զայն ողջունելու : Թերեւս ասիկա նախապաշարեալ ձեւակերպութիւն մը թուի, բայց ինչ որ ալ ըլլայ Ռուսերը ոչ միայն կը պարծին իրենց կրօնքովը, այլ նաեւ կը կարծեն թէ միայն իրենց եկեղեցին ունի Քրիստոնէութեան հին ու զուտ Առաքելական ձեւը :

Ռուսական եկեղեցի մը, գրեթէ առանց բացառութեան, հին Բիւզանդական ոճով կը շինուի, որուն ճարտարապետութեան մէջ ամէն ինչ պարզ է : Տիպար եկեղեցին շատ պզտիկ տարածութիւն կ'ուննայ : Ռուսերը կը նախընտրեն բազմաթիւ փոքր եկեղեցիները, փոքրաթիւ այլ մեծ եկեղեցիներէն, եւ նոյն իսկ հոն ուր հոյակապ եկեղեցիներ ու մայր-եկեղեցիներ կառուցուած են, դարձեալ պզտիկ եկեղեցիներու թիւը խիստ շատ է : Ամենափոքր գիւղակի մը եկեղեցին իսկ եղանակօրէն հոյակապ, չքնաղ ու չքեղ բան մը ունի իր վրայ, իր հինգ կաթողիկէներով որոնք կուռ պատերէն գուրս ցցուած նեղ ու ցած աշտարակներու վրայ կը հանգչին : Շէնքին խրաքանչիւր անկիւնը զարդարուած է այս տափակ եւ կարճ կաթողիկէներով, մինչ աւելի մեծ մը վեհաշուք կերպով ճիւղ մէջտեղը կը բարձրանայ : Այս վերջինը կանգնուած է չորս հսկայ սիւներու վրայ, որոնք սովորաբար տասը քառակուսի տաք տարածութիւն ունեցող տեղ մը կը կը գրաւեն չէնքին ներսի կողմը : Գմբէթը

ու կաթողիկէները շատ անգամ ոսկեզօծուած կամ արծաթազօծուած են եւ արտաքին պատերը նոյնպէս երեւակայելի ամէնէն պոռոտ գոյնովը ներկուած : Անհկարագրելի է ասոնց ազդեցութիւնը ջինջ ու դիւթիչ մթնոլորտի մը մէջ : Անհեթեթ ու շքեղ ձեւերու այս խառնուրդը միացած է բարբարոս ժամանակներէ երբ կոշտ չքեղութիւնը ամենամեծ հաճոյքն էր վերջին ծայր զգայուն այլ անուս ցեղի մը :

Ընդհանրապէս ճարտարապետական զարդարանքներ ունենալու համար ամենաթեթեւ ճիգ մը չէ եղած, թէեւ քանի մը նոր եկեղեցիներու եւ մայր-եկեղեցիներու մէջ ասոր հակառակն է : Ամենուրեք պատկերները եւ գոհարներն են զարդերը, որոնց ճոխութիւնը սահման չունի : Ներկուած ապակին անձանօթ է ուսական տիպար եկեղեցիին մէջ, ուր ամենաազօտ ու միսթիք լոյս մը կարելի է գտնել, քանի որ դուրսէն լոյս առնելու համար թանձր պատերուն մէջ բացուած երկար ճեղքեր կան միայն իբր իբր պատուհան : Աշտարակներուն անթիւ բազմութիւնը քահանաներուն չքեղ հանգերձներուն ոսկեպատ պատկերներուն եւ միալիլոզ գոհարներուն վրայ ձգած իր տմոյն փայլովը մասնաւոր ազդեցութիւն մը ունի դիտողին վրայ : Գետնայարկը պարզութիւնն իսկ է, քանի որ կը բազկանայ արտաքին գաւիթէն, քառակուսի դասէն, սրբութիւն սրբոյ երեք մասերէն ու երկու կողմը գտնուող տաճարներէն : Շէնքին միւս ամենաէական մասը գանգակատունն է, որ կրնայ շինուիլ որ եւ է երեւակական ուճով կամ պէտք եղած մեծութեամբ եւ որ երբեմն կը ներկայացնէ ճարտարապետական ամենաչքեղ պատկեր մը : Ռուսական եկեղեցիներու զանգակները ամենուրեք բազմաթիւ են ու կարծես բնաւ չեն զգրեցնիր իրենց ղօղանջիւնը, բայց ճարտարութեամբ

չինուած ըլլալով ամէնքն ալ ձոխ ձայներ ունին, որովհետեւ զանգակի գործարանն էրու ամէնէն ընտիրները Ռուսիոյ մէջ միայն կարելի է գտնել: Քանի մը տարի առաջ երբ Նիժնի-Նովոգորոտի ցուցահանդէսը այցելեցի կատարեալագէտ ճանչցայ Ռուս կայսրութեան այս զարմանալի հարստութիւնը: Յուցահանդէսին ամէնէն սիրուն բաժինը թերեւս այս հսկայ զանգակներուն բազմութեան ցուցադրութիւնն էր, ամէնքն ալ եկեղեցոյ զանգակներ: Պաշտամունքի ատեն երգեցողութիւնը կը կատարուի ձայնական երաժշտութեամբ ու զանգակահարութեամբ: Մեր արեւմտեան զանգակներուն ոչ գոռումը, ոչ շաշխնը կայ հոն: այլ շատ մը մայր-եկեղեցիներու զանգակներուն լսուելու հնչտալուր հնչիւնը որ կը թրթռայ օդին մէջ, ներդաշնակօրէն միանալով փոքրագոյն զանգակներու մեղմ ձայնին հետ, այնպէս որ կը կարծես թէ ամբողջ մթնոլորտը կը դողդղայ շարունակ հնչող ծովու մը թրթռնումներով:

Եկեղեցիի մը յատակը կը շինուի երկաթէ տախտակներով: Նստարանները բոլորովին անձանօթ են հոն ուր նոյն իսկ աթոռ մը կարելի չէ դնել. բացառութիւն կը կազմեն միայն մեծ մայր-եկեղեցիներէն մէկ քանին, ա՛ն ալ բարձրաստիճան անձերու համար: Հետեւաբար, ժողովուրդը ստիպուած է ոտքի

վրայ մնալ կամ ծնրադրել երկաթեայ կամ քարէ ցոլորտ յատակին վրայ. քարայտաւին ալ մեծ տաճարներու մէջ միայն կտրելի է գտնել:

Գործիական երաժշտութիւնը արգելուած ըլլալով, երաժշտական գործիքներ երբեք չեն տեսնուիր եկեղեցիին մէջ: Ռուսերը շատ կը սիրեն երաժշտական գործիքները եւ զբօսառեղիներու մէջ մեծ հաճոյքով կ'ունենան իրենց տնոնց, խնչպէս Բեդրասպուրկի կենդանաբանական պարտէզին նուագահանդէսի սրահին մէջ, ուր ամբողջ երաժշտութեան միջոցին գործիքները կը ձայնակցին երգեցիկ խումբին, բայց բոլոր Յունագաւան եկեղեցիներուն մէջ երաժշտական գործիքներ չկան, որովհետեւ ձայնական երաժշտութիւնը արգէն կատարեալագործուած է: Խմբերդը կը բաղկանայ մարդոցմէ եւ տղաքներէ: Շատ տղքատ զիւղացի քահանաներ չուտով հարըստացած են իրր լու երգիչներ: Կիներուն թոյլատրուած չէ երգել խումբին մէջ: Երկար ու յաճախակի կատարուող պաշտամանց միջոցին հիանալի երգեցողութիւնը անընդհատ կը տեսնուի: Բոլոր երգերը յօրինուած են հին Գրիգորեան եզանակներով որոնք միեւնոյն ժամանակ թէ վսեմ են, թէ հոգեյօղ եւ թէ չքնաղ:

(Շար.)

Թարգմ. Լ. ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

ԿԵՍ-ԳՐԱԿԱՆ ԴԵՄՔԵՐ

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՍԷՓ Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ճենդլմեն մը, բառին իսկական նշանակութեամբ, այնքան շիք որքան կը պահանջէ . . . վայելչութիւնը, բարեձեւութիւնը:

Պէտպիտութիւնը զոր կուտայ իր հագուստին, չի տար գողախարը նորաձեւութեան սիրահար մարդու մը, վասն զի ինք գիտէ

թէ զեղեցիկը՝ պճնադարձուած հաղուստներով չէ, իրական, փսրելի, փափաքելիգեղեցիկը:

Երբ Պարտիզակի մէջ պատահեալմբ հոնգիպիք մէկու մը որ՝ ունի բաց ճակատ, քիչ մը փոսը խնկած սեւ խոշոր աչքեր՝ աւանց ակնոյցի, մօրուոք, միջնաստակ, նի-

հարկեի, եւ շատ հեղ ժպտուն դէմքով՝ գիտցէ՛ք թէ ան Տոքթ. Տ. Ստեփանեանն է . երբ նոյն կերպարանքով տեսնէք մէկը բաց դաշտին մէջ , պզտիկութենէն օժտուած դիւրաթեք մարմնով մը , այնքան ճարպիկ եւ ուղեւորեալ , խաղի մէջ , կռահեցէ՛ք թէ սիրտած տոքթորն է ան :

Հակառակ դաւառացի ըլլալուն , Պոլսեցի մը սրախօսութիւնը եւ պատրաստաբանութիւնը ունի , եւ իր բարեմիտ խորամանկութիւնը հաճելի չարաճճիութիւններուն հետ միացուցած , ընկերութեան մէջ , զուարճութեան պահերուն , համով կատակներ կընէ իր բարեկամներուն , անոնց տալով փափաքուած ոգեւորութիւնը , չէնչոզ հանգամանքը :

Գիւղին մէջ , սիրուած դէմք մըն է ան , վառն զի գիտակից է իր պաշտօնին եւ անկեղծ ըլլալու համար ըսենք թէ չունի յաւակնութիւնը ամէն հիւանդութիւն բուժելու , գձուձ շահամուլութենէ մը մըղուած :

Իբրեւ ուսուցիչ , յարգուած անձ մըն է իր սաներէն , եւ միթէ պատուաբեր չէ՞ ըսել բժիշկի մը համար թէ , մարմին եւ սիրտ կը բռնէ , աչքառու յատկանիւ մը , որ ամէնէն աւելի կը նշմարուի Տէր-Ստեփանեանի գործունէութեան մէջ , Բարձր վարժարանին մէջ :

Ինքը տէրն է ազնիւ մտքի մը , որ չի յաճիր ճախճախուտ տեղեր , այլ կը բարձրանայ , կ'ելլէ բլուրին վրայ , կը պտտի ծաղկաւէտ դաշտին մէջ եւ անուշ բոյրերու հոտերտումին հաճոյքը կ'ունենայ :

Իբրեւ մարդ ան զուրկ չէ թերութիւններէ որոնցմէ ունի թերեւս իր լաւ կողմերուն հափ , եւ սակայն տիրացած է սրտի մը որ կ'զգայ երջանկութեան գոյութիւնը իր մէջ , եւ ծնունդ կուտայ ազնիւ գաղափարներու , բաղձանքներու , որոնք կարճ ու կոկիկ , համով ու սիրուն ձեւերու տակ կը տրուին ընթերցողներուն :

Գրիչի եւ գործքի իրարու հետ համաձայնութիւնը գրողի մը անձին մէջ , դեղեցիկ եւ միեւնոյն ժամանակ հաղուազիւտ

բան մըն է , որովհետեւ շատեր կան որոնց գրածները չեն յայտնի իրենց կեանքը : Համակրելի տոքթորին գրածները ցոլացունեն այն կենդանի հայելիին որ իր էութիւնն է , եւ իր ներքին մարդը ունի օրինակելի յատկութիւններ :

Առանց սխալած ըլլալու , կը ջանամ անկեղծութիւնը ունենալ ըսելու թէ , ինքը նկարագրի տէր անձ մըն է , չնմանելով այն կարգ մը կեղծ բարոյախօսներուն որոնք զխմակ կը կրեն եւ որոնց ներսը սեւ է : Զուրկեր վարդապետել , բայց իրապէս կը սորվեցնէ եւ կուտայ բարոյական սպեղանի վերաւոր սրտի մը , ապականած մարմնի մը :

Ինքը արժանաւոր զաւակը բարի հօր մը , կրցած է ստանալ սովորութիւններ որոնք անհրաժեշտ են ապրելու կեանք մը՝ ամէնուէն հաճելի . եւ ասոր համար ան կը սիրուի պզտիկէն ու մեծէն , լուրջէն ու զուարթագոյնէն :

Տոքթ. Տէր-Ստեփանեան գրականութեան լոկ սիրահար մը չէ , եւ ոչ ալ սոսկ բժիշկ մը ինքն իր մէջ ամփոփուած : Ան առաւելութիւնը ունի արտայայտելու իր գիտցածները պարզ , կոկիկ աշխարհաբարով մը , եւ կարելի՞ է արդեօք հոս չի յիշել իր «Մանչերու Թշնամին» որ , օգտակար յաւելում մը եղաւ իր կէտ-բժշկականներուն վրայ , այնքան շինիչ , փրկարար :

Գրախօսին երիտասարդութիւնն ու կորովը յոյս կը ներշնչէ մեղի տեսնելու , ասկէ վերջը , ուրիշ գիտա-գրական գործերու հրատարակումն ալ , ինչպէս որ այս տողերը գրած պահուս , գեղեցիկ պատահութիւնը ունիմ յայտնելու որ՝ զգալի պակաս մը լիցրնելու օգտակար բաղձանքով՝ ան կը պատրաստէ Բառարան մը , հայերէնէ անգլիերէն : Կը շնորհաւորենք զինքը իր այս ձեռնարկին համար :

Անոր երեւակայութեանը մէջ , թէեւ բարին , գեղեցիկն ու վսեմը չինամ են իրենց պաշտումի խորանը , սակայն իր դատողութիւնը փութացած է հափ մը դնել այդ գաղափարական բարձրութեանց , որով ինք տիրացած է արդարեւ , առողջ մտքի մը :

Խորհրդածութիւնը աւելորդ է :

Դրական ըլլանք գրականին հետ :

Պարտիզակ Ե. Յ. Մ.

ԱՌԱՒՈՏԵԱՆ ԵՐԳ

Ահա գեղածիծաղ արշալոյսը իր հոգեհրմայ ներկայութեամբ, եւ իր գլուխը զարդարող լուսապսակովը օրուան դշտոյն գալուստը կը հռչակէ: Ո՛վ լուսաստիւն արշալոյս, հոգեոյս տենչանաց բլուրներուն զագաթները պայծառութեամբ կ'ոսկեղօծես: Եւ սիքաճեմ աւօտը որ պարով ու երգով քու սրահիդ մէջ կ'երևի, հոգիս ցնծութեամբ կը զեղու: Ո՛վ լուսափայլ առաւօտ դուն որ արեւին փառք կը հագուեցնես, ծաղկանց գոյն ու բուրուճն եւ խոշոց երգ կը շնորհես, իմ շրթունքներուս ալ փառափանութեան երգ տուր: Քու գալուստդ գիշերուան մտատանջութիւններն եւ արհաւիրքներուն ամպերը ինչպէս հալածեց: Դուն սրտերու ցնծութիւն կը ափես, այսերուն վարդ կը ցանես: Ո՛վ առաւօտ, ո՛վ պճնեց, ո՛վ զարդարեց քեզ այս գեղով, այս ներդաշնակութեամբ, այս փառքով, այս կեանքով: Ո՛հ, հոգիս անոր գեղեցկութեան ամենավճիռ աղբիւրին, այն անբիծ, անարատ երկնային լոյսին կը տենչայ: Ինչպէս որ եղջերուն ջուրի վտակներուն կը փափաքի, անանկ ալ իմ անձս Անոր կը փափաքի. «Ո՛վ Տէր առաւօտուն Քեզի կը զիմեմ, եւ Քեզ կ'սպասեմ» Վասն զի ով առաւօտ դուն չես կրնար հոգիս գոհացնել. եւ ո՛հ ասոր համար անձկութեամբ հոգիս կը զիմէ բարձրագոյն, վսեմագոյ եւ երկնաման առաւօտեան մը: Այն առաւօտեան որ «առաւօտեան լուսաւորին» հոգիս հորիզոնին վրայ երեւմամբ կը ծագի: Երբ աչերս առաւօտեան լոյսը եւ անոր ծաղիկներով, ծառերով եւ կանանչ մարգերով պճնազարդուած սքանչելի տեսարանները զիտելէ, եւ ականջներս բնութեան հոգեզմայլ երգերն ու մեղեդիները լսելէ կը դադարին, ո՛հ այն ատեն այս երկնաշող առաւօտը իմ ներսիդիս լոյս կը ափռէ, ծաղիկներ կը ցանէ, եւ նուագներ կը յօրինէ:

Թէպէտեւ դուն զիւթիչ ու հմայիչ ես,

սակայն ով առաւօտ քու գեղդ ու հմայքդ քու ազդեցութեամբդ կ'անցնի կ'անհետանայ, դաշտի ծաղիկներու նման շուտ կը թառամի, կ'ոչնչանայ: Այս պատճառաւ Աստուծոյ փառաց ճառագայթումը եղող «առաւօտեան լուսաւորին» կը յարիմ, կը կառչիմ: Եկուր ով հոգեոյս Արուսեակը, եւ իմ ներսիդիս ճառագայթէ, եւ արփազեղ լուսովդ փարատէ մթութիւնը, անբիծ լուսովդ ողուէ իմ սիրտս, վանէ մեղաց եւ ապականութեան գիշերը եւ հոգեոյս մէջ փայլեցոր սրբութեան, արդարութեան եւ յաւիտենական սիրոյ առաւօտը:

Ո՛վ արդարութեան արեգակը, թէպէտեւ դուն իմ գիշերս առաւօտեան, իմ մթութիւնս լուսոյ փոխեցիր, սակայն սրտիս խորագոյն ու գաղտնագոյն անկիւններուն մէջ ստուերներ կան որոնք տակաւին չեն լուսաւորուած, «մահուան ստուերը»: Մարմինս հոգիս վրան ստուեր ձգելով, հոն քու ճառագայթող փայլդ ու փառքդ կը նսեմացնէ, սակայն հոգիս անվախճան, կատարեալ եւ անբիծ լոյսի կը տենչայ, եւ այն յաւիտենական առաւօտեան, որուն լոյսը Աստուծոյ սրբութիւնը եւ փառքը, Արարչին ներկայութիւնն է: Անոր համար մարմնոյն մթութենէն ազատի, կենաց ստուերներէն հեռանալ կ'ուզեմ: Ո՛վ Աստուած, այն անվախճան առաւօտը, անբիծ լոյսը, կատարեալ գեղեցկութիւնը եւ երկնային ներդաշնակութիւնը Քու յաւիտենական բնակավայրիդ մէջ միայն կը գտնուի, եւ ես Նոր Երուսաղէմ անվախճան առաւօտը հոն կ'սպասեմ: Հերիք այսքան քուն տարուան երկայն գիշեր: Մերկացուր զիս այս մարմնոյն ցանկութենէն, աղատէ փառասիրութեան այլքներէն, սգահոթեան, նախանձու եւ տգիտութեան խաւարներէն որոնք կը դողարկեն, կ'արգիլին յաւիտենական առաւօտեան լոյսը: Եւ առ, ընդունէ զիս այն առաւօտեան՝ երջանկութեան մէջ, որուն ծաղիկները անթառամ, երգերը անվախճան, լոյսը յաւիտենական է:

Եղեսիս

ԱՐԱՄ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՁ ԵՂԱԻ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ծայրագոյն Արեւելքի խնդիրը, իր շատ մը հրայրքոտ շրջանները անցնելէ վերջ, հասաւ այն տեսակ կայութեան մը, ուր գայթակղած մտքերը կրնային ինքզինքնին բուժուած ենթագրելի Շատ մը շփոթութիւններէ վերջ, որոնց արձագանգը եղաւ օրը օրին լրագրութիւնը, տեսակ մը, եթէ ոչ ընդհանուր, բայց գոնէ մասնակի անդորրութիւն մը կարելի եղաւ որպէսզի օտար միայեալ ուժերը հաստատուն, բայց բուն խնդիրն լուծման տեսակէտէն ալէն բան տեսնելոյթ էր, պարագայ մը որուն յայտնուիլը պէտք էր որ, իրողութիւններու բնական բերմունքին ձգուէր, ու այսպէս ալ եղաւ Առեւելոյթ անդորրութեան հաստատումէն անմիջապէս յետոյ, միացեալ ուժերը, նուիրագործելու համար երեւոյթներու իրենց քաղաքականութիւնը, ամբողջովին սկսան զբաղիլ հատուցմանց խնդրովը, այն աստիճան, որ այդ մասին կատարուած բանակցութիւններու միջոցին, ուրիշ թերեւս աւելի կարեւոր պատահարներու հանդէպ իրենց կողմէ ցոյց տրուած անտարբերութիւնը, ակամայ տածել կուտար, բոլոր Ծայրագոյն Արեւելքի խնդիրն նոյն իսկ քայլ առ քայլ հետեւողներուն թէ, արդեօք Ծայրագոյն Արեւելքի խնդիր ըսուածը Չինաց կառավարութեան կողմէ Միջազգային միացեալ ուժերուն դրամական հատուցում մը ընել տալու խնդիրն է լոկ։ Դիւանագիտական ամէն վարդապետութիւն եւ հաշիւ իրործ դրուեցաւ Միջազգային Միացեալ ուժերու կողմէ, որպէսզի շփոթութեանց միջոցին օտարահպատակներուն եղած լոկոր վնասներուն հատուցումը ըլլայ Երկնային Կայսրութեան կողմէ։ հաշուուեցան վնասները, ճշգրտեցաւ գումարը ընդհանուր հատուցմանց եւ Չինաստան ստանձնեց որոշուած

գումարին վճարումը, վճարմանց պայմանաժամը այդ առթիւ խնդրոյ նիւթ ընելով։ այդ կէտն ալ պարզուեցաւ եւ Միջազգային միացեալ ուժերը հաճեցան, որ հատուցմանց վերջին մասնավճարը տեղի ունենայ իր տոկոսներով, 1940ին։ Եւ այն վայրկեանին ուր այս ամէնքը ճշգրտեցան, բնական էր որ Միջազգային միացեալ ուժերուն համար, Ծայրագոյն Արեւելքի խնդիրը ալ կարգադրուած նկատուէր, եւ այսպէս ալ եղաւ։ Վաւերացէ մարէշալին տաքելութիւնը աւարտած էր, հեռագիրները ժամանակին հաղորդեցին անոր մեկնումը։ Յետոյ իրենց կարգին սկսան մաս մաս մեկնիլ Բեքինը գրաւող Միջազգային զինուորները, իրենց տեղերը վերստին յանձնելով չինական իշխանութեանց, եւ տակաւին Բեքինէն Միջազգային զինուորներու մեկնումը իր վախճանին չհասած, այն հեռագիրները, որոնք վերջերս ամէն օր Ծայրագոյն Արեւելքի, մասնաւորապէս Բեքինի մէջ վերահաստատուած կատարեալ անդորրութեան մասին կը խօսէին, սկսան կառաւ կամաց իրենց լեզուն փոխել, այն աստիճան, մինչեւ որ վերջին շարթուն նախընտրէ հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէր թէ Միջազգային զինուորներուն Բեքինէն մեկնիլ սկըսելէն ի վեր, Երկնային Կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ պայմանները սկսած են փոխուիլ, եւ նորէն ապահովութիւնները խախտած։ Միեւնոյն ատեն, Բեքինէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէր թէ Պոքսըները կ'ըստած են Թիէն-Չինի հեռագրական գիծերը։ Արդեօք աւելորդ պիտի ըլլար ըսելը թէ Միջազգային միացեալ պետութիւնները սխալած էին Ծայրագոյն Արեւելքի խնդիրը լոկ հատուցմանց խնդիր մը նկատելով, որովհետեւ պէտք է միեւնոյն ատեն աւելցնել

թէ, թէեւ անոնք իրենց դիւանագիտական գործողութիւններուն այդ երկուցիմը տուած էին, բայց շատ հեռու էին անոր այդպէս ըլլալուն ներքնապէս համոզուած ըլլալէ : Միայն թէ հարկեցուցիչ պարագաներ էին որոնք խնդրոյն այս տեսակ ելք մը կուտային : Միջազգային ոյժերու այս տեսակ միութիւն մը, կատարելապէս անկարող էր, չափերու հիմնական տարբերութիւններու բերմամբ՝ իրարու միջեւ, հաւաքաբար հիմնական քայլեր առնել Մայրագոյն Արեւելքի մէջ, չինական խնդրոյն իրական լուծում մը տալու նպատակով : Ու այս պարագան ծանօթ ըլլալով միութեան մասնակցող պետութիւններէն իւրաքանչիւրին, ստիպուած էին աւելի ոչ-հիմնական խնդիրներով դադարել, առանց միեւնոյն ատեն սակայն, յաշտ երկնային կայսրութեան իրենց ազդեցութեան վարկը կտարելու : Հատուցմանց խնդիրը, որ Չինական կառավարութեան՝ պատահածներու մասին պատասխանատու եղած ըլլալու սկզբունքը կը նուիրագործէր, այն միակ խնդիրն էր, որուն շուրջ կրնային Միջազգային պետութիւնները հաւաքուիլ, եւ անոր մասին հաւաքաբար դիւանագիտական խորհրդակցութիւններ կատարել, այս կերպով ցոյց տալով աշխարհի, թէեւ պղտատնական եղանակով մը, թէ հակառակ առանձին առանձին իրենց ունեցած բոլորովին ներհակ չափերուն, կարող են թէ կատարեալ տէրը մնալ իրենց իրաւունքներուն, եւ թէ առաջը առնել ամէն արարքի որ հակառակ է քաղաքակրթական սկզբունքներու : Իսկ եթէ խնդիրը խորապէս նկատի

առնենք, Մայրագոյն Արեւելքի մէջ Միջազգային միացեալ ուժերուն կատարածը, նիւթապէս իրենց հատուցումներ ստացած ըլլալէն զատ ուրիշ բան մը չէ : Մայրագոյն Արեւելքի արդի կացութեան ուրապումը պիտի ըլլար ըսելը թէ քանի որ հատուցմանց խնդիրը ճշդուած է եւ Միջազգային զինուորներն ալ սկսած են մեկնիլ, ալ կարելի է Մայրագոյն Արեւելքի խնդիրը փակուած նկատել : Մայրագոյն Արեւելքի խնդիրը փակուած նկատելու մը սկզբունքներ պիտի նուիրագործեն : Այսինքն կամ Չինաստան բոլորովին նոր քաղաքական եւ ընկերային սկզբունքներու յարեալով, իր կարգին իբր նոր ճաբուն մը պիտի յայտնուի ամբողջ քաղաքակրթ աշխարհի, իր առանձին եւ ինքնուրոյն գոյութիւնը ապահովելով, եւ կամ ուշ կամ կանուխ բոլորովին պիտի ենթարկուի ազդեցութեանը զանազան քաղաքակրթ ցեղերու, որոնք քաղաքակրթական թելադրութենէ մը մղուած, անտեսապէս պիտի տարածուին տակաւ ամբողջ Չինաստանի վրայ, բարդապէս ալ իրենց ազդեցութիւնը բնիկներուն ներգործելով : Կարելի չէ հիմա կ'ընէ ըսել թէ Չինաստանի, այս երկու վախճաններէն որ պիտի վիճակուի : Ինչ որ պարզ է, սա է թէ, Մայրագոյն Արեւելքի խնդիրը բաց խնդիր մըն է դեռ դիւանագիտական աշխարհի համար, եւ թէ անոր մասին ապագան շատ մը անակնկալներ ունի իր ծոցին մէջ :

Մ. Շ.

Նիւրբերու ստատոսքիւսն պատճառաւ այս անգամ չի կրցանք տալ մեր թերթունք ընկերացողներուն :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Թ Ղ Թ Ա Կ Յ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Հետեւեալ երկու բոլակցութիւնները քե՛ մեզի քիչ մը ուշ հասնելուն հետ քե՛ նկատեալ առատութեամբ պատճառաւ, այսօր միայն կրցանք հրատարակել :

Չորս տարիէ ի վեր զիւրս հաստատուած Որբանոց-Նախարարների աշակերտներու ամսական շանդէսը տեղի ունեցաւ Բարձրագոյն Վարժարանի ընդարձակ սրահին մէջ : Յունիս 6/19, չէ. ժամը 2ին (Բ. Ե) : Վեր. Տր. Թ. Չէմպլըսի բացակայութեանը պատճառաւ շանդէսին կը նախագահէր Ժոսի-Տնօրէն Արմենակ Էֆ. Տ. Յակոբեան :

Որբանոցին Ընդհ. Դաստիարակ-Ուսուցչին՝ Ս. Էֆ. Մակարեանի առաջնորդութեամբ սրահ մասնատեալ մասնական մրցման մասնակցող եւ ընթացաւարտ կարգի սաները եւ բուն ծախերու մէջ նստան իրենց համար յատկացեալ տեղերը, բեմին մօտ. որ վայելչապէս զարդարուած էր : Հանդէսը բացուեցաւ Համիտիյէ քայլերգով եւ փոքրիկ սաներու միաբերան արտասանութեամբ Ը. Սողոմոնի : Որբ աշակերտներ, բոլորն ալ քաջով եւ կայտառ, երկուսն բազմութեան մը ներկայութեան, դպրոցական երգեր եզանակեցին՝ անուշ եւ վայելուշ եւ Միս Նիտենըմ, որբերուն անդլիտցի բարերարութիւն կրգեց զաշնակով միասին :

Սիրուն որբուկներու Բ. Գ. եւ Դ. կարգերը ատենախօսական մրցումներ ունեցան, նիւթեր՝ խանդավառաւորի, սիրոյ, շնորհաց գործի, եւ հաճութեամբ ունեցողութեան խանդավառ ծախերու մէջ : Յետոյ տեղի ունեցաւ հանդէսը ընթացաւարտ Դ. կարգին, որուն կողմանէ միայն մէկ որբ խօսեցաւ նիւթ ունենալով «հրամշտ» :

Որբանոցը այս տարի կուտայ Նախակրթարանի դասընթացքը աւարտող 7 սաներ,

որոնց վեցը Կ. Պոլսէ են, եւ մէկը Ադրիսարէ : Նախարգ երկու տարիներու ընթացաւարտներէն (17 հոգի) 8 հոգին կը շարունակեն իրենց ուսման ընթացքը Բարձրագոյն Վարժարանի մէջ եւ մնացեալները արհեստաւոր են : Կր յուսանք թէ Միս Նիտենըմի աշխատութեանց շնորհիւ այս տարուան ընթացաւարտները պիտի շարունակեն իրենց ուսման ընթացքը : Ուսանողութեան եւ տնտեսախօսական մրցումին մէջ բարձրագոյն թիւեր ստացող աշակերտներու արուեստանոցները եւ ընթացաւարտներուն վիճակացոյց վկայագիրները յանձնուեցան Աւագերեց Տէր Կարապետ ծերունի քահանային ձեռքով : Յետոյ բեմը ելաւ Ս. Էֆ. Մակարեան եւ զգածեալ շեշտերով կարգաց Որբանոցին տարեկան տեղեկագիրը, որով պարզեց այդ զթուութեան յարկին կրթական, բարոյական եւ առողջական վիճակը եւ այլն, եւ այլն : Ապա նախագահին հրաւերով պարագային յարմար ուղերձներ խօսեցան Տ. Կարապետ Ա. Քնյո. Միսիւեան եւ Պատուելի Յարութիւն Կարապետեան : Որբերու այս պարզուկ բայց սիրուն հանդէսը վերջացաւ ծերունի քահանային պահպանիչով, եւ բազմութիւնը լաւ տպաւորութեան տակ մեկնեցաւ սրահէն, չմոռնալով որբերու պնակը :

Միս Նիտենըմ, որ իբրեւ մայր կամ քոյր անձնուիրաբար կ'աշխատի որբերու մէջ, մի քանի օրէն պիտի երթայ Անգլիա :

Որբանոցի ուսուցչաց խումբին վրայ վերջերս աւելցաւ Օր. Նաթեր Պարութեան, փորձառու եւ կարող վարժուհի մը :

Չմոռնանք ըսելու որ Միս Նիտենըմի հրահրողութեան տակ բաւական թուով որբեր կը կարեն 80է աւելի որբերուն բոլոր զգեստները, երկու որբեր ալ կը նորոգեն անոնց կօշիկները, եւ ուրիշներ կը կազմեն հին

դասագրքերը, եւ վերջապէս՝ ոմանք ալ իրենց պարապոյ ժամերուն մէջ կը շինեն պըտըտիկ սիրունիկ կողովներ, որոնցմէ քանի մը հատ ծախուեցան հանդիսասարահին մէջ:

Այս մարդասիրական հաստատութեան համար ալ աղօթք կը խնդրուի բարեկամներէ:

Նիկոմիդիա 18 Յունիս 1904

Կրթական հանդէս մը. — Պարտիզակի Բարձր. Վարժարանի ամառվերջի հանգէսը սովորական փայլով տեղի ունեցաւ Յունիս 11/24ին, երկուշաբթի օր, Աւետ. Հայոց մատրան մէջ: Ներկայ էին տեղւոյն կառավարական մարմինը, պատ. Թադ. Խորհուրդը եւ ազգ. վարժարանի ուսուցիչները: Վիճակիս Առաջնորդ Գեր. Տ. Ստեփաննոս Եպս. Յովակիմեան ընկերակցութեամբ Տեղապահ հօր եւ գիւղին Արժ. քահանայ հարց, ինչպէս նաեւ չրջակայ Օվաճըզ եւ Արսլանպէկ հայ գիւղերէն եւ Նիկոմիդիայէն երկսեռ բազմութիւն մը: Այս տարուան չրջանաւարտներն են 8 հոգի: Հրաժեշտի երգէն վերջը, զոր չրջանաւարտները երգեցին, տեղի ունեցաւ վկայականներու, ուսման ու ատենախօսութեանց մրցանակներու բաշխումը: Յետոյ նախագահին հրաւերով խօսեցան Գեր. Տ. Ս. Եպս. Յովակիմեան, որ շատ գովեստով խօսեցաւ վարժարանին տնօրէնութեան, ուսուցչական մարմնին եւ կրթական ծրագրին ուղղութեան վրայ: Խօսեցան նաեւ Յակոբիկ էֆ. Գոնտայեան՝ ի դիմաց ընթացաւարտից ընկերակցութեան եւ Պատ. Յ. Կարապետեան: Հանգէսը տեւեց երկու ժամ եւ վերջացաւ գիւղին Աւագերեց ծերունազարդ Տէր Կարապետ Քնյոյ Մխալեանի պահպանիչով:

Վարժարանին բժիշկ-ուսուցիչ Տքր. Յովսէփ էֆ. Տէր Ստեփանեանի հաստատած տարեկան 5 ոսկիի մրցանակը որ կը տրուի Հայերէն շարադրութեան մէջ ամէնէն յաջող աշակերտին, այս տարի շահեցան դաւառացի երկու չրջանաւարտներ:

Հանգուցեալ բազմավաստակ ուսուցիչ Մկրտիչ Սարգեանի բարեկամներէն քանի մը Մշեցիներ, որոնք հիմա Իզմիրի մէջ կը գտնուին, քսան ոսկիի չափ գումար մը հաւաքելով իրենց մէջ, ողբացեալ ուսուցչին վրայ շիրիմ մը կանդնած են, երախտագիտական յարգանքի մը համար անոր բազմաջան ծառայութեանց:

— Գէորգեան Ճեմարանի նախկին փայլուն չրջանաւարտներէն, Պ. Արշակ Տէր Միքէլեան որ Ենայի Համալսարանին մէջ իր ուսումը կատարելագործելով Փիլիսոփայութեան Տոքթորի վկայական ստացած էր, վերջերս կնքեր է իր մահկանացուն 37 տարեկան հասակին մէջ: Վաղամեռիկ դուռնի գէտը ծանօթ է ոչ միայն իր զանազան ուսումնասիրական յօդուածներով՝ զանազան թերթերու մէջ, այլ եւ իր քանի մը քննական երկասիրութիւններով, որոնց հեղինակին վաղահաս կորուստով, մեծ պակաս մը կը զգացնէ հայ մատենագրութիւնը:

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Տ Ո Ի Փ

Տաբէնտէ. Մ. էֆ. Թ. — Ստացանք:

Իւնիա. Ո. էֆ. Կ. — Ստացանք:

Խարբերդ. Ա. էֆ. Ն. — Ղրկուեցաւ ուղղումին պէս: Ձեր ծրարին մէկ թիւը Միհրան էֆ. Գարրիէլեանի համար է:

Ատանա. Խ. էֆ. Մինասեան — Երկրորդ վեցամսեակին համար կարգադրեցինք ձեր ուղածը: Կ'օպասենք զանձումներուն առաքումին:

Ամասիա. Հ. էֆ. Խ. — Նոյնպէս:

Թերքիս առաջին վեցամսեակը լրացած լայլով, կը խնդրենք մեր գործակալներէն որ հաճին իրենց հաշիւները փութով հասցնել մեզ, զանձումներուն հետ:

Տէր Է. Տնօրէն
Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԹԻԻԾԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱՆԱՆ

Կալարա, Գոսթունկոյ խան, քիւ 7

փայ-
 ր Մի-
 էջ իր
 այու-
 ծ էր,
 տա-
 դրա-
 ն ու-
 ազան
 ննա-
 ապի-
 ը կը

Երկ-
ցինք
որուն

ծ քի-
ն ք
ընդ

ՊԱՒՔԱՆ

ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐ ՀԵՍԱՂ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՖԻԱ

Դրամագլուխ, պահեստ եւ
Երաւաւորութեան գումար
7,500,000 Ֆրանք

Ապահովագրութիւն ընդդէմ հրդեհի
կենաց եւ փոխադրութեանց
խիստ չափաւոր գիներով

Դրամատուն ընկ., Կ. Պոլիս, ԳրէՏԻ ԼԻՕՆԷ

Ընդհանուր Գործակալութիւն Թուրքիոյ

Հաւաքէա, Մերթէպաշէ Բուրս, Ճէպթէ Խաւ, Բէ- 4

Գաւառաց համար պատուաւոր երաշխաւորութեամբ զգործակալներ կը փնտռուին:

ԼԵ ԲՐՕՎԵՆՍ ՐԵՒԻՆԻ (Les Provinces Réunies)

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴԴԵՄ ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԱՐԿԱՇՆԵՐՈՒ

Կեդրոնացեալ Պրիւսիա

Դրամագլուխ՝ 2,000,000 Ֆրանկ

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի
դէմ ամէն տեսակ շէնքեր, մթերք եւ
կարասի, թէ՛ Մայրաքաղաքիս եւ թէ՛
բովանդակ թուրքիոյ մէջ: Ապահովա-
գրութիւն ընդդէմ արկածներու, խիստ
նպաստաւոր պայմաններով:

ՍԱԳԱԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ԿԱԼԱԹԱ, ԳՈՒՐԾՈՒՆԼՈՒ ԽԱՆ, ԹԻԻ 7

ՃԵՂԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ, ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՍԱԳԱԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐՆ ԵՆ

ՍԱԳԱԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ կը ստանձնէ այցեսումներու, մահազոյներու, շր-
ջաբերականներու եւ առեստական ամէն տեսակ բուրդերու եւ գումա-
ներու (en tôle) սպազութիւնը, ԱՆՍԳԻՏ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՍԲ եւ մինչեւ հիմա
ընդունուածներէն աւելի ածան գիներով

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԱԳԱԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ, մին մայրաքաղաքիս ամէնէն նոյն սպարանե-
րէն, կը ստանձնէ գրքերու, պարբերական հրատարակութեանց եւ հան-
դէսներու սպազութիւնը, ռաւ նպաստաւոր պայմաններով:

ՍԱԳԱԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ, հրատարակչական կարելու ձեռնարկներու ա-
սեմ, կը ներկայանայ սպազիչի եւ հրատարակչի կրկին հանգաման-
ներով: Վնարմանց դիրութիւն հեղինակներու համար:

Դաւառներէն եղած ամէն տեսակ սպազական յանձնարարութիւններ
կ'ընդունուին եւ կը գործադրուին անքերի կերպով ու առանց որ եւ է
յայտարարմի

ՄԱՆՐԱՄԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՊԱՐԱՆ